

Izvorni znanstveni rad
UDK 316.774:[070:654.19](497.5)
316.644:328(497.5)
Primljeno 10/2000.

PRAĆENJE MEDIJA I ODNOS PREMA VREDNOTAMA

Mirko MATAUŠIĆ – Ivan RIMAC, Zagreb

Sažetak

Uočena sklonost informiranju o političkim događajima kod građana različite životne dobi u znatnoj se mjeri podudara s drugim nalazima drugih radova koji se bave promjenama u strukturama političkih stavova kod generacija koje političku socijalizaciju prolaze u doba socijalizma i generacija koje se socijaliziraju nakon uspostave političkog višestranačja. Stariji ispitanici pokazuju više interesa za politiku, češće se informiraju o političkim događajima putem medija, ali imaju i veće povjerenje u institucije političkog sustava. Sve to ocrtava doživljaj političkog sustava u neizdiferenciranom obliku, bez nezavisnih medija, tipičan za socijalistički društveni ustroj, ali prisutan u velikoj mjeri i u višestranačju. Ne čudi stoga ni povezanost praćenja tiska i s učestalošću pohađanja bogoslužja. S druge strane otuđenost mlađih generacija od politike, ali i od medija, posljedica je kako rata tako i polaganog odvajanja politike od ekonomskog dijela svakodnevnog života.

Ključne riječi: mas-mediji, vrednote, povjerenje, društvo.

1. Uvod

Mediji i njihova uloga u oblikovanju vrednota nisu bili prioritetni predmet ovog istraživanja, tako da je pitanje o praćenju političkih događaja preko medija upalo u ovo istraživanje iz drugog razloga.¹ No, kad je pitanje već ovdje, bit će zanimljivo i korisno pogledati što nam kažu odgovori. Opširni prikaz cijeloga istraživanja, ciljeva i metodologije donesni su u posebnom članku ovoga sveska.

Naravno da se na temelju samo jednog, odnosno dva pitanja ne mogu donositi veliki zaključci, jer je istraživanje djelotvornosti medija vrlo kompleksno, i nisu valjane »jednostavne, monokauzalne pretpostavke djelotvornosti«² medija. »Učinci u 'širem smislu' jesu sveukupni procesi ponašanja i doživljavanja koje

¹ Uloga medija u tranzicijskim zemljama istražena je u projektu »Aufbruch«, koji na internacionalnom planu koordinira ista ekipa kao i Europsko istraživanje vrednota.

² Heinz PÜRER, *Einführung in die Publizistikwissenschaft*, Konstanz, ⁶1998., str. 59.

je moguće objasniti time da je čovjek recipijent masovne komunikacije.³ Do značajnih zaključaka o takvim učincima dolazi se na temelju mnogo različitih istraživanja i uspoređivanjem njihovih rezultata. Kako kod nas ovakvih istraživanja ima relativno malo i ovi će rezultati biti vrijedan kamenčić za stvaranje mozaika o utjecaju medija na javnost.

Istraživanje djelotvornosti ili učinaka dio je nešto šireg istraživanja područja primatelja (recipijenta) poruke medija. Dok prvi dio tog područja istražuje publiku masovnih medija, tj. čitatelje, slušatelje i gledatelje, nastojeći odrediti pod kojim se vidom i u kojim uvjetima oni služe medijima, istraživanje djelotvornosti ispituje koji se učinci medija mogu ustanoviti kod te publike, prvotno kod pojedinaca, a onda i kod većih ili manjih skupina. I to je svakako »jedno od najzanimljivijih i najkontroverznijih područja«⁴ medijskoga istraživanja. Tu su se vodile i još se uvijek vode žestoke rasprave o učincima koje ima prikazivanje nasilja na televiziji i o tome koje je uopće djelovanje medija, posebice televizije, na djecu i mlade. Ništa manje intrigantno nije ni pitanje, kakav utjecaj imaju mediji na politička mišljenja, stavove i odluke ljudi. Naš se prilog odnosi i na publiku i na učinke. Naravno, u okviru ovoga rada nije mjesto za prikazivanje brojnih, često proturječnih teorija o (ne)djelotvornosti medija, koje su dosada postavili znanstvenici. Spomenut ćemo ih samo ako ih možemo povezati s našim rezultatima.

2. Ciljevi i operacionalizacija indikatora

Ciljevi ovog rada usmjereni su u prvom redu na utvrđivanje koliko društveni položaj pojedinca, kao i njegovi politički stavovi utječu na povjerenje u medije i njihovo praćenje.

Unutar prostora karakteristika ispitanika najveći naglasak je stavljen na spolne i dobne razlike u doživljavanju i povjerenju u medije.

Izvan osnovnih demografskih obilježja, korišteni su podaci o samoiskazanom prisustvovanju crkvenim obredima, stavovi o demokraciji te povjerenje u institucije političkog sustava.

U segmentu medija provjeravana je učestalost praćenja medija (samoiskaz ispitanika) kao i povjerenje koje ispitanici pridaju medijima kao elementu informiranja u demokratskom društvu.

³ M. KUNCZIK, Astrid ZIPFEL: *Uvod u publicističku znanost i komunikologiju*, Zagreb, 1998., str. 125.

⁴ PÜRER, *isto*, str. 60.

3. Rezultati i diskusija

U pitanju »Koliko često pratite politička zbivanja na televiziji ili radiju ili dnevnim listovima?«⁵ mjerena je, na osnovnoj razini, samoprocjena eskponiranosti medijima. S obzirom na odgovore na to pitanje analiziran je odnos prema političkim zbivanjima. Zanimalo nas je, razlikuju li se oni naši građani koji češće prate politička zbivanja u medijima od građana koji to ne čine u viđenju i vrednovanju pojedinih pitanja iz domene politike, ali i u odnosu prema nekim vrednotama? No prije toga ustanovili smo kako se prema medijima odnose primatelji s obzirom na spol i dob.

3.1. Praćenje medija s obzirom na spol i dob

Možemo odmah uočiti da naši rezultati pokazuju kako muškarci češće od žena prate politička zbivanja preko medija, kako to pokazuje Tablica 1. Ovdje se ne možemo upuštati u dublju interpretaciju toga podatka, no možemo naznačiti da je to u skladu s općim stanjem u našem društvu, od patrijarhalnog nasljeđa i patrijarhalne predmoderne prošlosti koju je komunistički sustav u znatnoj mjeri konzervirao. Hrvatsko je društvo tek nakon 1990. godine dobilo šansu da se razvija u smjeru suvremene političke kulture. Taj se razvoj u to vrijeme po mnogom našem našao u situaciji sličnoj prije socijalističkoga eksperimenta, čak je u nekim elementima retardirao.⁶ U to ide nagli povratak tradicionalnim vrijednostima, što je dodatno pojačano ratom u Hrvatskoj i susjedstvu. Tako da razinu suvremene političke kulture tek trebamo doseći, što neće biti lako s obzirom na sredstva koja nam stoje na raspolaganju za ulaganje u tu veoma potrebnu, ali skupu sferu društvenog života.⁷

Tablica 1: Učestalost praćenja medija s obzirom na spol.

	spol	
	muškarci	žene
nikad	1,2	2,3
rijetko	7,3	15,9
jednom ili dva puta tjedno	7,3	11,1

⁵ Vidi pitanje 75. u Tabličnom prilogu.

⁶ Usp. Jakov JUKIĆ: *Budućnost religije*, Split, 1991., str. 211–217.

⁷ Usp. Ivan RIMAC: »Politička kultura građana«, u: Stjepan BALOBAN (ur.): *Kršćanstvo, Crkva i politika*, Zagreb, 1999.

	spol	
	muškarci	žene
nekoliko puta tjedno	23,7	28,4
svaki dan	60,6	42,3

$$\chi^2 = 38,475; df=4; p < 0,01^8$$

Dobivena ja jasna razlika i s obzirom na dob. Naime, građani starije dobi, posebice stariji od 59 godina češće prate politička zbivanja kroz medije od mlađih, kako nam je to vidljivo iz tablice 2.

Tablica 2. Učestalost praćenja medija s obzirom na dob.

učestalost praćenja medija	dob		
	iznad 59 godina	39-58 godina	do 38 godina
nikad	0,9	1,6	2,1
rijetko	3,6	9,5	16,0
jednom ili dva puta tjedno	8,9	5,9	12,2
nekoliko puta tjedno	14,3	21,6	32,4
svaki dan	72,3	61,4	37,3

$$\chi^2 = 79,024; df=8; p < 0,01$$

Da je pitanje postavljeno diferencirano, po medijima, mogli bismo vidjeti kakve međugeneracijske promjene možemo vezivati uz praćenje različitih vrsta medija televizije, radija, odnosno novina. Ovako možemo samo pretpostavljati da je kod starijih ljudi u većoj mjeri razvijen tradicionalni obrazac informiranja i potreba da se informacija provjeri na tiskanom mediju, dok je kod mlađih generacija prevladala u velikoj mjeri senzibilnost za moderni pristup informiranju u

⁸ Statistički testovi koji mjere razlike među grupama kakav je i χ^2 (χ^2) test provjeravaju jesu li te uočene razlike među testiranim skupinama posljedica slučajnih varijacija što se pojavljuju među uzorcima izvučenim iz iste populacije (o kojoj želimo donijeti zaključak) ili se mogu generalizirati na zaključak o razlikama u populaciji. Osnovica zaključivanja s uzorka na populaciju zasniva se na poznavanju slučajnih varijacija uzoraka i dokazivanju da je uočena razlika tako velika, te je njena vjerojatnost pojavljivanja u slučajnim varijacijama uzorka neznačajna. Veličina χ^2 predstavlja izmjerenu veličinu odstupanja uzoraka; stupnjevi slobode (df) daje podatak s kojom je teorijskom distribucijom uspoređena veličina statističkog testa, a $p < 0.01$ ukazuje na vjerojatnost (u ovom slučaju manju od 1%) pojavljivanja tako velike razlike u slučajnim varijacijama uzoraka iz iste populacije.

kojem živa slika televizijskog medija potpuno istiskuje informiranje putem tiska. Drugi mogući razlog dominacije tiskanih medija kod najstarije grupacije možemo tražiti u sporijem tempu života uglavnom umirovljenih ljudi, većem povjerenju u tisak razvijenom u vrijeme socijalizma kao jedinom mediju u kojem su se mogle pronaći analize političke situacije i »poruke između redaka«, ispuštene iz potpune političke kontrole s uvjerenjem da je intelektualna elita koja čita novine, a posebno političke magazine, sposobna razlučiti objektivne informacije. S druge strane razlog za nesklonost mlađih generacija tiskanim medijima pored modernog senzibiliteta treba tražiti i u socijalizacijskom razdoblju tih ljudi u kojem su zbog ratnih zbivanja informacije stare nekoliko sati bile potpuno beznačajne, a analize u crno-bijelom okruženju »nepotrebne«. To ne znači da su mladi apolitični, već da politički pristupaju na drugačiji način, bez opojne privlačnosti politike kakva je kod nas, ne vide kako bi se u njoj mogli angažirati.⁹

Muškarci prate politička zbivanja u medijima češće od žena i to generalno, a već smo prikazali razliku između mlađih i starijih, koja se još povećava s obzirom na mlađe žene koje političke događaje u medijima prate rjeđe od mladih muškaraca. Žene u dobi iznad pedeset i devet godina prate politička zbivanja u medijima kao muškarci u prethodnoj, mlađoj dobnoj skupini, a žene u toj dobnoj skupini kao muškarci u najmlađoj promatranoj. Ako ostanemo pri prijašnjem objašnjenju da je to rezultat našeg patrijarhalnog nasljeđa, onda moramo reći da žene zaostaju za muškarcima za jednu generaciju. Ako pak postavimo manje vjerojatnu tezu da trend ide u smjeru sve manjeg interesa za politička zbivanja i njihovo praćenje u medijima, na što bi nas upućivao prijašnji rezultat o razlici između mladih i starijih, onda bismo trebali reći da mlade žene prednjače u tom trendu.

Tablica 3: Učestalost praćenja političkih događaja u medijima – muškarci

učestalost praćenja medija (muškarci)	dob		
	iznad 59 godina	39–58 godina	do 38 godina
nikad	0,0	0,6	1,8
rijetko	2,0	5,2	9,9
jednom ili dva puta tjedno	6,1	4,5	9,4
nekoliko puta tjedno	8,2	19,5	30,0
svaki dan	83,7	70,1	48,9

$$\chi^2 = 31,162; df=8; p<.0,01$$

⁹ Usp. Vlasta ILIŠIN, *Mladi na marginama društva i politike*, Alinea, Zagreb, 1999.

Tablica 4: Učestalost praćenja političkih događaja u medijima – žene

učestalost praćenja medija (žene)	dob		
	iznad 59 godina	39–58 godina	do 38 godina
nikad	1,6	2,3	2,4
rijetko	4,8	12,5	20,7
jednom ili dva puta tjedno	11,1	6,9	14,2
nekoliko puta tjedno	19,0	23,1	34,2
svaki dan	63,5	55,1	28,5

$$\chi^2 = 52,776; df=8; p<0,01$$

Teško je reći kako će se razvijati ovaj trend u budućnosti. Hoće li s porastom političke kulture kod nas porasti interes za politička zbivanja kod mlađih hrvatskih građana, ili će se oni više zanimati za politička zbivanja već samim time što će postati stariji, to ostaje da vidimo. To sigurno ovisi o tome kako će se općenito profilirati demokracija u nas, kako će se ona dalje razvijati u razvijenijim zemljama, u civilnom društvu u budućnosti. Situacija kakvu pokazuje naše istraživanje ukazuje na vrlo rani stadij razvoja političke kulture, te veliki stupanj reprodukcije društvenog određenja spolnih uloga nakon devet godina višestranačja u Hrvatskoj.

3.2. Povjerenje u institucije političkoga sustava

Analiza koja je išla za tim da utvrdi postoji li veza između praćenja medija o zbivanjima u politici i povjerenja u institucije političkog sustava pokazala je da se na osnovi ovog istraživanja na populaciju mogu generalizirati samo razlike dobivene s obzirom na povjerenje u tisak, te s obzirom na povjerenje u Sabor. U interpretaciji tih i drugih rezultata, gdje stavovi i mišljenja koreliraju s učestalošću praćenja političkih događaja u medijima, mogli bismo se osloniti uglavnom na dvije temeljne teze o djelotvornosti i utjecaju medija na ljudsko mišljenje i ponašanje. Ponajprije je to Teorija podražaja i reakcije (Stimulus-Response), prema kojoj poruka koju šalju mediji kod onoga koji je prima direktno izaziva određeni odgovor, ili promjenu stava. Druga, Teorija korisnosti medija (Uses and gratification approach), kaže suprotno, naime da primatelji koriste medije, odnosno koriste ovaj, a ne onaj medij stoga što oni odgovaraju njihovim stavovima i očekivanjima, te mediji najviše što mogu učiniti jest da učvrste primatelje u njihovim već postojećim sta-

vovima i vrednotama.¹⁰ Rezultati istraživanja nikad nisu jednoznačno potvrdili ili opovrgli ni jednu od ovih teorija. No, općenito se može reći da utjecaj medija postoji, da ne ide uvijek direktnim putem, nego često indirektno i kombiniran s drugim utjecajima, a kad bi i jedini rezultat bilo pojačanje već postojećih stavova, i to bi bio također učinak. Mi ovdje nemamo dovoljno podataka da bismo mogli razviti uvjerljivu interpretaciju u smislu bilo koje teorije, premda su interpretacije u smislu Teorije o korisnosti medija plauzibilnije. Vrijedni su već sami dobiveni rezultati koji će koristiti u komparaciji s drugim ili budućim istraživanjima.

3.2.1. Povjerenje u tisak

Relativno najveće nepovjerenje u tisak izražavaju oni koji prate političke događanje putem medija jednom ili dva puta tjedno, dok oni koji ih prate svakodnevno imaju nešto veće povjerenje u tisak.

Tablica 5: Praćenje političkih događaja u medijima i povjerenje u tisak

povjerenje u tisak	praćenje političkih događaja u medijima				
	nikad	rijetko	jednom ili dva puta tjedno	nekoliko puta tjedno	svaki dan
nikakvo	35,3	28,6	37,2	23,3	22,0
ne baš veliko	35,3	55,5	53,2	64,5	60,2
veliko	29,4	13,4	8,5	11,1	15,2
veoma veliko	0,0	2,5	1,1	1,1	2,6

$$\chi^2 = 22,909; df=12; p < 0,05$$

No, zanimljiv je rezultat dobiven i s obzirom na ispitanike koji rijetko prate ili ne prate politička zbivanja u medijima, a kojih značajan dio izjavljuje da imaju veliko povjerenje u tisak. Pitanje je, koje ovdje nismo mogli provjeriti, koji uopće tisak oni prate? Moguće je da tisak koji oni prate ne analizira političke događaje i da oni imaju povjerenja u priloge koje on donosi, a koji nisu vezani uz politiku. No, svakako možemo reći, da veće povjerenje u tisak imaju oni koji politička zbivanja prate češće od onih koji politička zbivanja prate barem povremeno.

¹⁰ Usp. PÜRER, str. 60. U kontekstu utjecaja nasilja u medijima na mlade naraštaje vidi o ovim tezama u: Mirko J. MATAUŠIĆ, »Masmediji i nasilja«, u: *Kateheza*, VIII (1986.), vr. 1, str. 70 sll. Opširno o istraživanju djelotvornosti vidi: Roland BURKHART, *Kommunikationswissenschaft: Grundlagen und Problemfelder*, Wien-Koeln-Weimar, 1995., str. 177–251.

no. A moguće je da je riječ o ljudima koji tisak doživljavaju kao dio institucija sustava, pa njihovo povjerenje dolazi odatle.

3.2.2. Povjerenje u Sabor

Naši rezultati pokazuju da je relativno veće povjerenje u Sabor popraćeno i relativno većim praćenjem političkih zbivanja u medijima. To nam govori da u Hrvatskoj postoji povezanost između povjerenja u politički sustav i prezentiranja političkih stavova i događaja u medijima.¹¹ Prema tim spoznajama u Hrvatskoj građani još nisu izdiferencirali medije kao nezavisnu demokratsku instituciju, već je u velikoj mjeri doživljavaju kao integralni dio vlasti. Budući da sličan doživljaj građani imaju i u odnosu na sindikate, valja pretpostaviti kako se u povjerenju u institucije demokratskog političkog sustava, pa i u doživljajima međusobnih odnosa tih institucija, kao i odnosa građanin-vlast – u kojem su sve institucije političkog sustava nasuprot građaninu, a ne uz njega – reproduciraju obrasci socijalističkog društvenog sustava. Dodatnu potkrepu ovoj tezi možemo pronaći u većoj učestalosti praćenja političkih događaja od strane stariji ljudi. Tako politika, pa i mediji kao sastavni dio izvršenja te politike,¹² predstavljaju za osobe socijalizirane u socijalističkom političkom sustavu subjekte u odnosu prema kojima je građanin po doživljaju svoje uloge potpuni objekt političkih odluka.

Tablica 6: Praćenje političkih događaja u medijima i povjerenje u Sabor

povjerenje u Sabor	praćenje političkih događaja u medijima				
	nikad	rijetko	jednom ili dva puta tjedno	nekoliko puta tjedno	svaki dan
nikakvo	18,8	41,7	28,3	23,5	22,0
ne baš veliko	50,0	48,7	58,7	56,5	53,3
veliko	25,0	8,7	8,7	16,9	21,1
veoma veliko	6,3	0,9	4,3	3,1	3,7

$$\chi^2 = 33,359; df=12; p<0,01$$

¹¹ Više o tome usp. kod: Ivan RIMAC, »Neke determinante povjerenja u institucije političkog sustava u Hrvatskoj«, u ovom broju BS.

¹² To u konceptu doživljaja medija kao jednosmjernog komunikacijskog kanala od političkih elita prema masama ne predstavlja udaljenu koncepciju.

Kod ostalih analiziranih institucija i pokreta nije zabilježeno različito povjerenje s obzirom na praćenje političkih zbivanja u društvu putem medija.

3.2.3. Upravljanje državom

Građani koji češće prate političke događaje putem medija bolje procjenjuju upravljanje državom u tekućem razdoblju nego oni koji to čine rjeđe.¹³ I po ovom rezultatu kao i kod već navedenih rezultata možemo se pitati, prate li građani političke događaje češće zato što smatraju da se državom dobro upravlja i što onda od toga nešto očekuju, ili upravljanje državom procjenjuju dobrim zato što su bolje informirani, pa mogu bolje prosuđivati. Spomenuti argumenti više govore u prilog prve teze.

Tablica 7: Praćenje političkih događaja u medijima i procjena upravljanja zemljom¹⁴

upravljanje zemljom	praćenje političkih događaja u medijima				
	nikad	rijetko	jednom ili dva puta tjedno	nekoliko puta tjedno	svaki dan
veoma loše	50,1	50,5	40,0	35,0	37,5
2	37,6	26,0	44,2	33,8	27,5
3	12,5	18,4	12,7	23,2	27,1
4	0,0	5,0	3,2	7,6	7,1
veoma dobro	0,0	0,0	0,0	0,4	0,8

$$\chi^2 = 31,240; df=16; p<0,05$$

3. 2.4. Demokracija najbolji sustav

Kao i u pogledu procjene zadovoljstva upravljanjem državom, demokraciju procjenjuju pozitivnije oni koji češće prate političke događaje u medijima od onih koji to čine rijetko ili nikada.¹⁵ Ako se oslonimo na prijašnje rezultate možemo opet reći da se i ovdje nazire povezanost povjerenja u aktualni politički sustav i praćenja govora o njemu.

¹³ Dobivena je pozitivna korelacija između učestalosti praćenja političkih događaja u medijima i pozitivnog vrednovanja upravljanja zemljom (Cramerov $V=0,356$).

¹⁴ Deset stupnjeva skale zadovoljstva upravljanja zemljom svedeno je zbog preglednosti na pet stupnjeva sažimanjem po dva susjedna stupnja.

¹⁵ Dobivena je pozitivna korelacija 0,092.

Tablica 8: Praćenje političkih događaja u medijima i procjena demokracije

demokracija je najbolji sustav	praćenje političkih događaja u medijima				
	rijetko	rijetko	jednom ili dva puta tjedno	nekoliko puta tjedno	svaki dan
potpuno se slažem	23,1	38,7	38,2	42,3	46,8
slažem se	76,9	50,5	58,4	53,4	49,9
ne slažem se	0,0	9,9	3,4	4,3	3,3
uopće se ne slažem	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0

$$\chi^2 = 23,863; df=12; p<0,05$$

3.3. Moralna pitanja

Od više pitanja iz područja morala značajna je korelacija s učestalosti praćenja medija dobivena samo s dva pitanja, i to o opravdanosti *homoseksualnosti* i *seksa maloljetnika*. Oni koji manje opravdavaju homoseksualnost (korelacija $r=-0,136$) i seks maloljetnika (korelacija $r=-0,134$) češće prate politička zbivanja u medijima.

Tablica 9: Praćenje političkih događaja u medijima i stav prema homoseksualnosti

homoseksualnosti	praćenje političkih događaja u medijima			
	rijetko	jednom ili dva puta tjedno	nekoliko puta tjedno	svaki dan
nikad se ne može opravdati	60,6	61,7	67,1	73,7
2	5,8	8,5	3,9	4,0
3	14,6	18,1	1,5	15,4
4	4,4	2,1	5,5	2,2
uvijek se može opravdati	14,6	9,6	11,0	4,7

$$\chi^2 = 32,85; df=12; p< 0,01$$

Tablica 10: Praćenje političkih događaja u medijima i stav prema seksualnom odnosu među maloljetnicima

seksualni odnos maloljetnika	praćenje političkih događaja u medijima			
	rijetko	jednom ili dva puta tjedno	nekoliko puta tjedno	svaki dan
nikad se ne može opravdati	67,4	69,5	70,2	81,4
2	7,2	8,4	11,0	4,3
3	11,6	11,6	8,6	8,9
4	4,3	5,3	4,3	1,8
uvijek se može opravdati	9,4	5,3	5,9	3,6

$$\chi^2 = 31,07; df=12; p < 0,01$$

Ako ove rezultate shvatimo u smislu prijašnjih, naime da političke događaje u medijima prate više stariji ljudi, onda se oni mogu povezati s konzervativnijim stavom prema tom pitanju, što je mnogo vjerojatnija postavka od pretpostavke o utjecaju medija na takav stav.

3.4. Pohađanje nedjeljnih misa i praćenje političkih događaja u medijima

Želeći provjeriti povezanost praćenja medija s religioznošću, ispitali smo kako se prema medijima odnose ljudi s obzirom na nedjeljno pohađanje bogoslužja. I ovdje je također vrlo jasna pozitivan suodnos: što češće pohađanje mise, to učestalije praćenje političkih događaja preko medija. Možemo reći da je riječ o ljudima koji su angažirani u društvu, pa onda i u Crkvi, te žele biti informirani. No opet ovu činjenicu treba promatrati kroz prizmu spoznaje da se u većoj mjeri radi o starijim ljudima, koji su privrženiji Crkvi zbog tradicije i zbog općeg porasta religioznosti u starijoj životnoj dobi. Moguće je stoga povezati pohađanje mise i s povjerenjem u institucije sustava, koji je u to vrijeme bio povezan s vladajućom strankom HDZ, koja se percipirala kao kršćanska stranka. Oni koji ne idu u crkvu vjerojatno su doživljavali medije kao kontrolirane od HDZ-a, pa su ih i politička zbivanja više iritirala što je još jedna potvrda teze o pomanjkanju političke zrelosti koja bi omogućila diferenciran i realniji pristup medijskim informacijama.

Tablica 11: Praćenje političkih događaja u medijima i polazak misa – žene

učestalost praćenja medija (žene)	praćenje političkih događaja u medijima			
	nikada	ponekad	mjesečno	nedjeljom ili češće
rijetko	26,9	12,0	12,8	12,6
jednom ili dva puta tjedno	10,9	8,5	13,3	8,1
nekoliko puta tjedno	16,8	27,4	27,7	27,7
svaki dan	45,4	52,1	46,3	51,6

$$\chi^2 = 26,59; df=9; p < 0,01$$

Tablica 12: Praćenje političkih događaja u medijima i polazak misa – muškarci

učestalost praćenja medija (muškarci)	praćenje političkih događaja u medijima			
	nikada	ponekad	mjesečno	nedjeljom ili češće
rijetko	21,4	4,8	7,6	8,8
jednom ili dva puta tjedno	8,9	5,9	10,6	7,1
nekoliko puta tjedno	16,1	27,8	25,8	19,5
svaki dan	53,6	61,5	56,1	64,6

$$\chi^2 = 20,4; df=9; p < 0,05$$

Očekivanja da će po tradicionalnoj raspodjeli društvenih uloga među spolovima postojati drugačiji obrazac praćenja medija u ovisnosti o pohađanju misa kod muškaraca i žena u znatnoj su mjeri demantirana utvrđenim trendovima. Kod oba spola obrazac odnosa crkvenosti i medijskog informiranja ponavlja vrlo sličnu konfiguraciju u kojoj je uočljivo izvjesno opadanje interesa za medije kod ispitanika koji nisu toliko angažirani u pohađanju vjerskih obreda, vezujući otvorenost prema društvenom angažmanu na razini informiranja i participatorne aktivnosti vezane za Crkvu.

4. Zaključak

Rezimirajući osnovne spoznaje o ulozi medija u determiniranju političkih vrednota možemo zaključiti da su medijske navike uglavnom stabilno formirane, te generacijski izdiferencirane. Starije su osobe u većoj mjeri sklone praćenju političkih događaja putem medija, dok su mlađe osobe u većoj mjeri distancirane

od njih kad je riječ o političkom informiranju. Žene su zbog općenito manjeg interesa za politiku i manje sklone informiranju o politici, što ima odraza na praćenje medija.

Veće povjerenje starijih ispitanika u tisak, ali i veće zanimanje za politiku, odraz je najvjerojatnije drugačijih uvjeta političke socijalizacije unutar socijalističkog političkog sustava u kojem je uloga i važnost medija bila u velikoj mjeri determinirana važnošću politike za svakodnevni život. S druge strane smanjeni interes mladih, pored evidentnog distanciranja od politike, uvjetovan je u prvom redu političkom socijalizacijom u vrijeme rata, u situaciji koja je nametala drugačije komunikacijske standarde, povećanu važnost brzine protoka informacija i smanjenu potrebu za promišljanjem i analizom bivših događaja.

Specifične različitosti odnosa prema medijskom informiranju o političkim događajima prenose se i na druge sfere djelovanja, te potvrđuju u velikoj mjeri generacijski jaz nastao različitim socijalizacijskim okruženjem. Stoga se i zadovoljstvo demokracijom, moralni stavovi ili odlasci u crkvu u velikoj mjeri razlikuju kod osoba koje učestalo prate medije od onih koji to ne čine, u prvom redu zato što dobne odrednice diktiraju potpuno oprečne pristupe većini društvenih i političkih vrednota.

Kako je ovaj rad obuhvatio tek malen segment tih razlika, temeljita analiza hipoteze o različitom socijalizacijskom obrascu u socijalizmu i u razdoblju rata zahtijeva mnogo dublju i obuhvatniju razradu koja prelazi okvire i ambicije ovog rada.

Summary

FOLLOWING THE MEDIA AND ATTITUDE TOWARDS VALUES

Mirko MATAUŠIĆ - Ivan RIMAC, Zagreb

The observed tendency towards informing about political events with the citizens of different age corresponds with other results obtained in other studies, which deal with the changes in the structures of political attitudes and with the generations that came through the political socialisation in the era of socialism and the generations that have been socialised after the establishment of the political multi-party system.

Older respondents show more interest in politics, get more often informed on political events via the media, but also pay more trust in the institutions of the political system. All this outlines the experience of the political system in a non-differentiated form, without the independent media, typical for the socialistic social system, but also present, to a large extent, in the multi-party system. Therefore the connection between following

the media and the frequency of attending liturgies is of no surprise. On the other hand, estrangement of younger generations from politics, but also from the media, is a consequence of the war as well as of a slow process of detachment of politics from the economic part of everyday life.

Key words: *the mass media, values, trust, society.*